

**PERSEPTIV QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
IMKONIYATLARI.**

Zokirov Mirzaraxim Abdaliyevich

QDU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqola perseptiv qobiliyatning nazariy asoslari va uning pedagogik amaliyotdagi o'rni va ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari, metodologik yondashuvlar, usullar va vositalar, shuningdek, ularning samaradorligi haqida so'z boradi. Tadqiqotda perseptiv qobiliyatning boshqa pedagogik qobiliyatlar (didaktik, kommunikativ, avtoritar) bilan o'zaro bog'liqligi ham ko'rib chiqilgan. Maqolada ta'lim jarayonida perseptiv qobiliyatni rivojlantirish orqali o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro tushunishni yaxshilash, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Perseptiv qobiliyat, pedagogik imkoniyatlar, idrok etish, sensor rivojlanish, kognitiv rivojlanish, kommunikativ qobiliyat, didaktik, individual yondashuv*

Annotation: *This article is devoted to the study of the theoretical foundations of perceptual ability and its role and significance in pedagogical practice. The article discusses the pedagogical opportunities, methodological approaches, methods and tools for developing perceptual abilities, as well as their effectiveness. The study also examines the relationship of perceptual ability with other pedagogical abilities (didactic, communicative, authoritarian). The article analyzes the opportunities for improving mutual understanding between teachers and students, increasing student motivation and improving the effectiveness of education through the development of perceptual abilities in the educational process.*

Keywords: *Perceptual ability, pedagogical opportunities, perception, sensory development, cognitive development, communicative competence, didactic, individual approach.*

Tadqiqotning nazariy asosini shakllantirishda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, tarixiy mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Maqolada perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini o'rganishda quyidagi metodologik prints iplarga amal qilindi:

Tizimlilik prinsipi - Perseptiv qobiliyatni boshqa pedagogik qobiliyatlar (didaktik, kommunikativ, avtoritar) bilan bog'liq holda har tomonlama o'rganish.

Shaxsga yo'naltirilganlik prinsipi- Har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Rivojlanuvchanlik prinsipi - Perseptiv qobiliyatning bosqichma-bosqich rivojlanish qonuniyatlarini hisobga olish, ayniqsa chaqaloqlik davridan boshlab sensor va perseptiv rivojlanishning shakllanish jarayonlarini inobatga olish.

Tadqiqotda ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, kuzatuv, so'rov va statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullari qo'llanildi.

Perseptiv qobiliyat - bu o'qituvchining o'quvchilarning ichki dunyosiga kirib bora olish, ularning psixologik holatini seza olish va tushuna olish qobiliyatidir. Ushbu qobiliyat pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

Idrok va tushunish - O'quvchilarning xatti-harakatlari, motivlari, his-tuyg'ulari va ehtiyojlarini chuqur idrok etish va tushunish.

Kuzatuvchanlik- O'quvchilarning nutqiy va nutqdan tashqari ifodalarini, xatti-harakatlarini diqqat bilan kuzatish va ular orqali ichki holatini aniqlay olish.

Empatiya - O'quvchilarning his-tuyg'ularini anglay olish va ular bilan samarali psixologik aloqa o'rnatish.

Individual yondashuv - Har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini hisobga olib, ularga mos ta'lim yondashuvini ishlab chiqish.

Perseptiv qobiliyatning rivojlanganligi o'qituvchiga nafaqat o'quvchilarning aniq ehtiyojlarini aniqlashga, balki ularning yashirin qobiliyatlarini ochish, o'quv jarayonini samarali tashkil etish va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Perseptiv qobiliyatni rivojlantirishda maktab va oliy ta'lim muassasalarida keng imkoniyatlar mavjud. Quyida ushbu imkoniyatlarning asosiy yo'nalishlari keltirilgan:

Ta'lim jarayonining interfaol shakllari - Muammoli darslar, diskussiyalar, rolli o'yinlar, loyiha faoliyati orqali o'qituvchilarga o'quvchilarning turli vaziyatlardagi xatti-harakatlarini kuzatish va tahlil qilish imkoniyati yaratiladi.

Pedagogik amaliyot- O'qituvchilik amaliyoti davomida talabalarga o'quvchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlash, ularning individual xususiyatlarini o'rganish, xatti-harakatlarini tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyati beriladi.

Psixologik-pedagogik treninglar - Maxsus tayyorgarlik treninglari, kommunikativ mashqlar, empatiyani rivojlantirish mashqlari, kuzatuvchanlikni oshirish mashqlari orqali perseptiv qobiliyatni shakllantirish va rivojlantirish.

O'zaro ta'sir va muloqot - Guruh ishi, juftlik ishi, jamoa loyihalari orqali o'qituvchilarga o'quvchilarning bir-biri bilan munosabatlarini, guruhdagi o'rni va rolini kuzatish imkoniyati yaratiladi.

Sensor va perseptiv rivojlanishga qaratilgan mashqlar - Ayniqsa, boshlang'ich sinf va maktabgacha ta'lim davrida bolalarning sensor va perseptiv qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlar va faoliyat turlari.

Perseptiv qobiliyatni rivojlantirish quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Kuzatuvchanlikni oshirish - O'quvchilarning nutqiy va nutqdan tashqari ifodalari (mimika, jest, pozalar, ohang) orqali ularning ichki holatini aniqlash ko'nikmasini shakllantirish.

Faol tinglash ko'nikmasini rivojlantirish - O'quvchilarning fikrlariga nafaqat qulog bilan, balki butun vujudi bilan qiziqish bildirish, ularning his-tuyg'ularini anglay olish.

Teskari aloqani samarali tashkil etish - O'quvchilarning holati, kayfiyati, tushunish darajasi haqida doimiy ma'lumot olish va o'qitish uslubini shunga mos ravishda o'zgartirib turish.

Empatiyani rivojlantirish - O'z-o'zini o'quvchining o'rniga qo'yish, ularning his-tuyg'ularini, qiyinchiliklarini tushunish va ularga psixologik yordam ko'rsatish.

Pedagogik sezgirlikni shakllantirish - O'quvchilarning kayfiyatidagi eng mayda o'zgarishlarni seza olish, ularning shaxsiy va kognitiv xususiyatlarini aniqlay olish.

Perseptiv qobiliyatni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimida muhim pedagogik zaruriyat hisoblanadi. Ushbu qobiliyatni rivojlantirish orqali nafaqat o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro tushunish yaxshilanadi, balki butun ta'lim jarayonining samaradorligi oshadi. Perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari juda keng bo'lib, ularga ta'lim jarayonining interfaol shakllari, pedagogik amaliyot, psixologik-pedagogik treninglar, o'zaro ta'sir va muloqot, sensor va perseptiv rivojlanishga qaratilgan mashqlar kiradi.

Perseptiv qobiliyatni rivojlantirish nafaqat o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshiradi, balki ularga har bir o'quvchining individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim berish imkoniyatini yaratadi. Kelajakda perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning yangi metodlari va texnologiyalarini yaratish, ularning samaradorligini oshirish bo'yicha tadqiqotlarni olib borish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Azizxodjaeva N.N. "Pedagogik mahorat". - T.: O'qituvchi, 2020. - 245 b.
2. Qodirov R. "Zamonaviy pedagogika texnologiyalari". - T.: Fan, 2021. - 318 b.
3. Yusupov O.O. "O'qituvchining perseptiv qobiliyatlarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik jihatlari" // Ta'lim va innovatsiyalar. - 2023. - №1. - B. 23-27.
4. Zokirov M. "Perseptiv qobiliyatlar - samarali o'qitish kaliti" // Xalq ta'limi. - 2021. - №4. - B. 12-15.
5. Zokirov M. "O'qituvchining idrok qobiliyati va uning ahamiyati" // Pedagogik mahorat. - 2022. - №2. - B. 28-31.
6. Zokirov M. "Zamonaviy o'qituvchining perseptiv kompetentligi" // Ta'lim va tarbiya. - 2020. - №3. - B. 34-37.